ТОКАРЄВА М.В., *аспірант*

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

МІСЦЕ ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛОК У СИСТЕМІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

З прийняттям Декларації про державний суверенітет України 1991 р. та Конституції України 1996 р. концепція громадянського суспільства була сприйнята як загальнолюдська цінність. Громадянське суспільство існує за умов наявності демократичної правової державності, рівності усіх форм власності, забезпечення прав громадян, існування ідеологічного плюралізму, вільного доступу до інформації, свободи особистості тощо. Структурними елементами такого суспільства є різноманітні об'єднання громадян, можливість створення яких гарантована статтею 36 Основного Закону України.

Держава надає громадянам право на свободу об'єднання для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Окремої уваги заслуговує такий інститут громадянського суспільства як професійні спілки.

Наявність в Україні таких громадських організацій, як професійні спілки, обумовлено кількома факторами. З одного боку, профспілки безумовно є одним із елементів громадянського суспільства, які створюються з метою захисту трудових і соціально-економічних прав та інтересів трудящих. Такі громадські організації в основному об'єднують людей праці, оскільки саме праця є основним джерелом засобів до існування людини. Профспілки приймають участь у локальному регулюванні трудових відносин, у відносинах соціального партнерства та соціального діалогу, у вирішенні соціально-економічних питань, представляють інтереси працівників за їх дорученням під час розгляду індивіду-

альних трудових спорів та у колективному трудовому спорі, надають згоду або відмовляють в наданні згоди на розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця з працівником, здійснюють громадський контроль за виконанням роботодавцем законодавства про працю та про охорону праці тощо.

З іншого ж боку, держава має особливу зацікавленість в функціонуванні цих громадських організацій, оскільки вбачає в цьому власний прихований інтерес. Для досягнення державою рівноваги в суспільному житті вона наділяє профспілки повноваженнями в соціально-правовій та економічній сферах, надає їм права для забезпечення стабільності в економіці, на виробництві, в соціальному забезпеченні, тощо. Також профспілки, на відміну від інших громадських організацій, мають суттєві привілеї в процедурі їх створення. Через профспілки держава водночас і захищає працівника, і контролює свавілля з боку роботодавця, і слідкує за ефективністю роботи власних органів на місцях.

Проект трудового кодексу України значно зменшує права профспілок у соціально-трудовій сфері, що наразі є просто неприпустимим. Профспілки будуть поділені на репрезентативні та нерепрезентативні. Нерепрезентативні будуть позбавлені права участі в укладенні колективних договорів, в управлінні соціальним страхуванням, у здійсненні контролю за роботодавцем. Працівника можна буде звільнити не дивлячись на вмотивовану відмову профспілки. Усі ці факти свідчать про суттєве погіршення становища людини і громадянина у трудових та соціально-економічних відносинах, зниження стандартів, які встановила для себе Україна на етапах початкового розвитку.

Під час подальшої розбудови в Україні громадянського суспільства, при якому кожен індивід має бути впевненим в непорушності та захищеності своїх прав, держава не може стояти осторонь і не втручатись у процес нівелювання такої суспільно значущої захисної інституції трудящих як професійна спілка.